



WOŐER IV

KENT VE XABZE II

***XABZE'NİN TOPLUM TASAVVURU VE GÜÇLÜKLER***

RAPOR

0216 651 0088 - 0533 123 0714  
41.020531, 29.035358

istanbulkafkaskultur.net  
webikkd@gmail.com

# WORŞER TOPLANTI NOTLARI

Kent ve Xabze başlıklı Worşer'in ikinci kısmında Xabze'nin toplum tasavvurunu ve güçlükleri tartıştık.

Katılımcıların ifade ettikleri konu başlıkları şöyle;

- Xabze bizi diğer toplumlardan ayıran ayırt edici bir unsur. Kentte uygulanabilmesi için kırsala ilişkin kurallar terkedilmeli ve bilimsel açıdan ele alınmalı. Köy hayatında medeni olarak yaşamamıza Xabze katkı sağladı ama bugün günümüz toplumunda uygulanmasının önünde engeller mevcut. Özellikle kırsala ait olanı taşımak isteyenler olacaktır, bu açıdan bu gibi tartışmalar son derece önemli.
- Yaşantımızı düzenleyen bir normlar silsilesi olarak düşünebiliriz Xabze'yi. Günümüzde bu normları yaşatabilmemiz sınırlarla mümkün ve bir şekilde yaptırım mekanizması geliştirmeliyiz. Xabze'nin önemli bir bölümünü hırsızlık gibi adli suçlara dair yaptırımlar oluşturuyor, bu gibi konular artık devletin hukuk sisteminin kontrolünde. Dolayısıyla geriye aile içi, cemiyet hayatı gibi sosyal konular kalıyor. Bu pencereden bakıp değerlendirmeliyiz.
- Xabze'nin en temel ögesi saygı, bunu koruyarak ihtiyaçlara göre revize edilebilmeli. Örneğin gelinin kayınpederiyle ilişkisini düzenleyen vb. kurallar artık mümkün görülüyor. Başka bir taraftan bakarsak eşler sosyal medyada birbirleriyle olan samimi fotoğraf paylaşımlarına neden ihtiyaç duyar? Çerkes köylerinde baba-oğul, gelin-kaynana kavgaları yaşanmazdı bu gibi durumlarda şüphesiz Xabze'nin rolü bulunuyor.

- Bir saygıdan bahsediyorsak burada saygının özünü yakalayabilmemiz gerekir. Haynape'nin bir yaptırımından bahsedeceksek bir ölçütünün olması gerekir. Bunun ölçütü hak kavramıdır. Kafamızda hep formlar var. Nasıl sorusu şu an için ileri bir nokta, buralara gelebilmek için öncelikle nedenleri tartışmalıyız. “Kentte Xabze neden uygulanmalı?”, “Sosyal medyada bazı paylaşımlar neden ayıp karşılanıyor gibi?”
- Ulus devletler köy kültürüne sahip yapıların halk olmalarını engelliyor ve dağınık bir hal almalarına neden oluyor. Halk olamayınca da kullanılan bir toplum olmaya evriliyoruz ve siyasi hayatın içerisinde bir önemimiz kalmıyor. Bu koşullar altında bir yerlere varmak istiyorsak organize toplum olmanın yollarını aramalı ve birbirimizi ötelememeliyiz.
- Xabze'nin törpülenmesine neden olan kaybolan adetlerin yeniden canlandırılabilmesi için enstitü kurulması şart. Bilimden destek almazsak bu konularda yol almamız mümkün değil.
- Günümüzde sosyoloji fen bilimlerine kıyasla daha öne çıkmış durumda. İnsanın ve toplumların davranışlarının incelenmesi gitgide önem kazanıyor. İhtiyaçlar dizgesinde insanın ait olma ihtiyacı var. Örneğin bazı insanlar kendilerini bir futbol kulübüne olan aidiyetleri üzerinden tanımlıyorlar.
- Jakoben bir yaklaşımla herkesi Xabze'ye uygun yaşamayan yöneltmek mümkün değildir. Kentte Xabze'yi tartışıyorsak komünite (kırsal toplum) ve sosyete (cemiyet toplumu) kavramlarına bakmamız lazım. Bu ikisi birbirinden çok farklı toplum yapıları. Kırsal toplumun müeyyidesi ayıp iken, cemiyet toplumunun müeyyidesi cezadır.

- Tartışmalar genel olarak Xabze'nin ne olduğu yönünde değil, ne olmadığı yönünde ilerliyor. Xabze'nin ne olduğunun yanında Çerkes'in de ne demek olduğunu tartışmalıyız. Tek bir Çerkes tanımından bahsetmemiz mümkün değil, Türkiye'de bölgeler arası ciddi farklılıklar mevcut. Bunun yanında Ürdün, Suriye gibi farklı diasporalarda Çerkeslerin öncelikleri değişebiliyor.
- Xabze'nin Çerkes kavramının özü olduğunu söyleyebiliriz. Önceden köy içinde anlaşmazlıklar olduğunda Xabze çözüm yolları bulabiliyordu. Bu anlamda Xabze sadece çeşitli ritüellerden ibaret değil.
- Gençleri kontrol altına almaya kalktığımızda kendi özgürlük alanlarına kaçmaları kaçınılmaz olur. Çerkesler sevgisini göstermez dediğinizde toplumun tutucu ve ilerici kesimi arasında bir ayrışma ortaya çıkıyor. Örneğin burada da bahsi geçen eşlerin birbirlerine sevgilerini gösterdiği sosyal medya paylaşımları beni rahatsız etmiyor. İnsanların sevgilerini göstermek istemeleri kendi tercihleridir. Dedelerimizin yaşantılarını referans alıp bugünkü yaşamımızı dizayn ettiğimizde geçmişte yaşıyor oluyoruz.
- Xabze bir şekil değil bir öz diyebiliriz. Jabağı'ya senden sonra ne yapacağız diye sorulduğunda, size yakışanı cevabını vermiş. Bu noktada bize yakışan -miş gibi yapmak yerine, Xabze'ye uygun şekilde insana, doğaya, çocuğa saygılı bir yaşam sürmektir.
- Halk olmaya giden yolda diyalogun önemi büyüktür. Diyalogun yanında özeleştirici, medenice eleştirici, ortak akıl arayışı, sorunlarımız konuşabilme gücüne sahip olmalıyız. Ayrıca halk olma yolunda Nahij ve Thamade kavramlarını ayırabilmeliyiz.

- Son açıklanan nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye nüfusu 81,5 milyona ulaşmış ve bu nüfusun sadece %7,5'i köylerde yaşıyor. 1927'de nüfus yaklaşık 15 milyondur ve %85'i köyde yaşıyordu. Bu rakamlara göre artık köylerin kalmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla köy yaşantısına ait birçok konu revize edilmeli. Bugün Xabze'nin aktarımı konusunda eski yıllara göre daha iyi durumdayız. Sadece olumsuz tarafları değil, olumlu tarafları da görebilmeliyiz.
- Bu toplantıları ele alış şeklini çok doğru bulmuyorum. Daha çok soyut konular üzerinde zaman harcıyoruz, somut şeyler üzerinde durmamız gerekiyor. Örneğin ev içi yaşama dair Xabze kuralları gibi. Günümüze bir şeyler uyarlayacaksa bir an önce pratiğe geçmemiz gerekiyor.
- Farklı bölgelerde Xabze'nin çok farklı uygulama şekilleri olabiliyor. Yıllardır cemiyetin içerisinde bulunmuş kimselerde kafa karışıklığı varken gençlerde olmaması mümkün değil. Xabze'nin sac ayaklarından bir tanesi sevgidir. Örneğin doğa, komşu, misafir sevgisi... Diğer bir sac ayağı fedakârlık. Keyfiyetten vazgeçme durumu yani.
- Xabze'nin bir şekilde revize edildiğini ve büyüklere saygının daha da artırılması gerektiği yönünde bir karar alındığını varsayalım. Bu itiraza açık bir konudur. Çünkü her büyük saygın değildir. Pratiğe önem verelim tartışmaları bizi özden uzaklaştırmamalı.
- Dünyada saygıyı temel alan tek toplum elbette biz değiliz. Ancak bizdeki saygının bireye değil topluma olması nedeniyle Xabze'nin farklı olduğunu düşünüyorum.

- Şu ana kadar değinilen konular başlıkla ilişkili değil. Xabze değişmez ancak geliştirilebilir diye düşünüyorum. Saygı çerçevesinde korunabilir. Xabze'yi yaşatmak istiyorsak özellikle büyük şehirlerde erozyona uğramasının önüne geçmek istiyorsak akrabalığı ön plana çıkarmamız gerekir diye düşünüyorum.
- Gençler soru sorarak bazı konular hakkında bilgi sahibi olmak istiyorlar. Bu anlamda dernekler eğitici bir rol üstlenmelidir. Mevcut durum itibariyle kimsenin ne yapacağını bilmediği gibi bir durum var.
- Saygı birçok konuşması tarafından işaret edildi. Saygının yanında adalet, eşitlik, özgürlük kavramlarını nasıl uygulayacağız? Xabze'nin kentte yaşayabilmesi için örgütlenme perspektifine sahip olmalıyız. Anavatanda bile diasporik bir toplum haline geldiğimiz söylenebilir. Yeni bir gelecek oluşturma kaygısıyla başka bir paradigma çıkarabiliriz.
- Xabze revize edilmeli deniliyor. Nasıl bir yöntem izlenmeli, sahih Xabze kuralları mı ayıklanacak. Feodal yapının getirdiği pek çok Xabze kuralı var. Bazı yörelerde onlardan kız alınmaz diyen büyükler var mesela. Onlara nasıl saygı duyacağız?